

Prověřování znalostí a dovedností s cílem hodnotit nebo diagnostikovat žáky se vyskytovalo s menší četností. V čase do 10 minut jen ve dvou pětinach hodin (39 %) a v čase delším než 10 minut jen v jedné osmině hodin (12 %). Podíl hodin, ve kterých se vůbec nevyskytovalo ani opakování a procvičování a ani prověřování znalostí a dovedností se liší podle vyučovacího předmětu (od 7 % v přírodopisu po 13 % v zeměpisu).

Při sledování komunikace v hodinách bylo hodnoceno zaměření výuky ve třídě vzhledem ke schopnostem žáků. Alarmující je, že v plné jedné třetině hodin (33 %) se učitel soustředil jen na průměrné žáky. Soustředění jen na žáky nadané nebo na žáky se slabými výsledky bylo zaznamenáno jen ojediněle (4 %). Ve dvou pětinach hodin se učitelé věnovali stejnou měrou všem žákům – nadaným, průměrným i žákům se slabými výsledky. Dále bylo hodnoceno aktivní zapojení jednotlivých aktérů (učitele, žáků třídy i jednotlivého žáka) do komunikace, jejíž obsah souvisel s výukou. Ve většině hodin dominovala komunikace od učitele směrem k celé třídě nebo k jednotlivému žákovi (91 %) (například vyprávění, výklad, vysvětlování apod.) a s ní související komunikace od jednotlivého žáka k učiteli (82 %) (například odpovědi na otázky apod.). V menší míře se již vyskytovala komunikace od více žáků ve třídě k učiteli (47 %) (například při rozhovoru apod.) a od jednotlivého žáka směrem k dalšímu žákovi (32 %) nebo k ostatním žákům ve třídě (17 %). Z uvedeného je patrné, že mezi sledovanými hodinami převládaly „klasické“ vyučovací hodiny s dominantní rolí učitele, dokonce ve třech z pěti hodin nebyla zaznamenána komunikace od jednotlivého žáka k dalšímu žákovi nebo k ostatním žákům ve třídě.

Posledním sledovaným jevem v oblasti komunikace byly způsoby reakce učitele na případnou chybu žáka, která se vyskytla při výuce. V 72 % hospitací nastala situace, ve které bylo možné sledovat reakci učitele na chybu. Nejčastěji učitel upozornil na přítomnost chyby (66 % situací), navedl žáka k opravě jeho chyby (65 % situací), případně sám učitel opravil chybu žáka (41 % situací). Méně často již učitel nechal jiného žáka opravit žakovu chybu (33 % situací), analyzoval příčinu chyby před žáky (27 % situací), případně ukazoval cestu, jak se chyby vyvarovat (23 %). Všechna uvedená zjištění dokládají převládající dominantní roli učitele v hodinách a poskytování neúměrně malého prostoru žákům; ten je přitom pro rozvoj schopností a dovedností spojených s přírodovědnou gramotností nutný (například pro kladení relevantních otázek a vyvozování závěrů apod.). Navíc situace spojené s žakovskou chybou jsou výjimečně vhodné pro aktivizaci žáků a rozvoj jejich dovedností, přesto takto byly využity méně často.

Poslední sledovanou oblastí byly činnosti žáků, které dokládají rozvoj přírodovědné gramotnosti. Nejčastěji byly v hodinách zaznamenány dvě činnosti: využívání a propojování přírodovědných poznatků se společenskými, regionálními a historickými aspekty a kladení otázek k přírodovědným tématům a problémům; obě byly zaznamenány zhruba v polovině hodin. Třetí nejčastěji zaznamenanou činností bylo zaujímání vlastních postojů žáků k přírodním vědám a aplikacím poznatků (36 %). Ve výskytu sledovaných činností v hospitovaných předmětech byl patrný výrazný rozdíl v hodinách zeměpisu. Nejvýrazněji se projevil například v míře výskytu analyzování a interpretování dat a vyvozování závěrů, které bylo zaznamenáno jen v 16 % hodin zeměpisu oproti 37 % v průměru ostatních předmětů, nebo kritického hodnocení informací, které bylo zaznamenáno jen v 4 % hodin zeměpisu oproti 22 % v průměru ostatních předmětů. Výrazná odlišnost může souviset s odlišným postavením zeměpisu v systému věd¹, ale výše uvedené sledované činnosti nejsou výrazně specifické, že by se v hodinách zeměpisu měly vyskytovat méně často.

1 Zeměpis je v RVP ZV začleněn do vzdělávací oblasti Člověk a příroda, ale jeho vzdělávací obsah z velké části náleží i do vzdělávací oblasti Člověk a společnost. Svým charakterem Zeměpis využívá poznatky přírodních i společenských věd, proto přispívá k rozvoji přírodovědné gramotnosti specifickým způsobem.

